

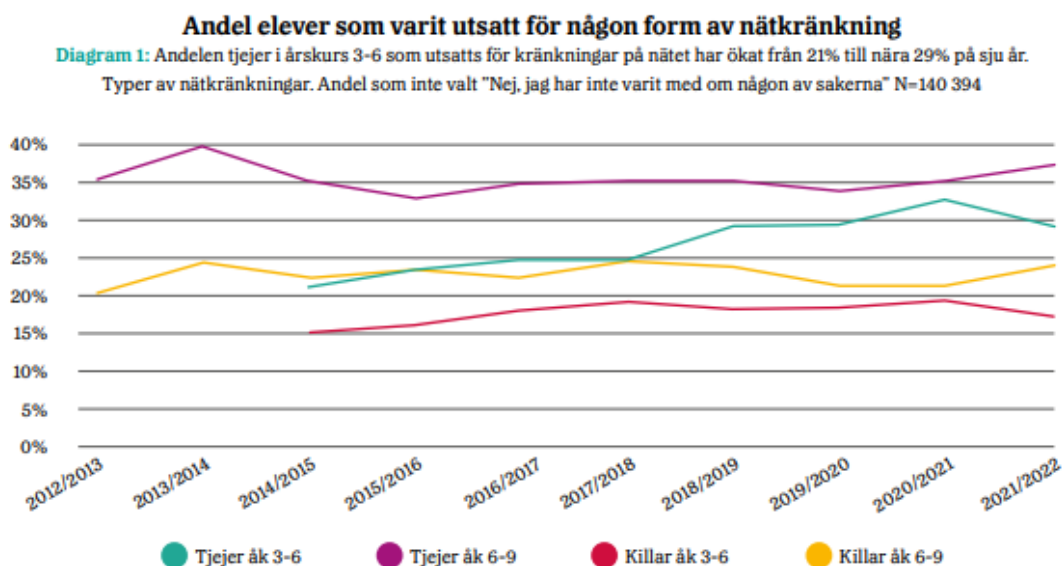
Den dolda mobbningen - Flickor är mer utsatta än jämnåriga pojkar

Hur ser läget ut?

Flickor är i större omfattning utsatta för kränkningar av andra elever i skolan, på nätet och sexuella trakasserier av andra elever. De känner sig mindre trygga i skolan, känner sig oftare ensamma i skolan och är oftare oroliga för att bli illa behandlade/kränkta.

Kränkningar på nätet

För flickor i årskurs 3–6 sticker situationen på nätet ut, vilken har påtagligt försämrats över tid (Diagram 1, Friendsrapporten 2022).

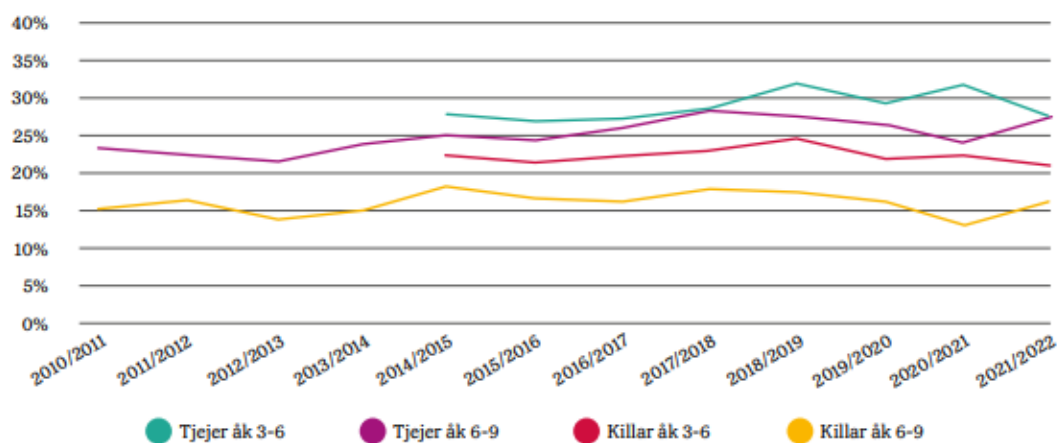
Även om det är flickor i årskurs 6–9 som i störst omfattning har varit utsatta för kränkningar på nätet, så är det flickor i årskurs 3–6 som har sett den mest omfattande försämringen under de senaste tio åren, med en större andel utsatta i princip varje år och en ökning från 21 procent till 29 procent mellan skolåren 2014/2015 och 2021/2022. Vi kan också se att alla typer (fått taskiga sms, känt sig utanför, någon har delat en bild/foto och så vidare) av uppmätta nätkränkningar kontinuerligt har ökat för den gruppen. Att internetanvändningen har krupit nedåt i åldrarna under de senaste 10 åren är de flesta medvetna om, men det är tydligt att insatserna för att minska de yngre barnens utsatthet på nätet inte har hållit samma takt.

Kränkningar i skolan

Utsatthet för kränkningar från andra elever har kontinuerligt varit som högst för tjejer i årskurs 3–6, jämfört med de andra grupperna. Trenden visar också att den har ökat något sedan mätningarna påbörjades, för tjejer i årskurs 3–6, men också för tjejer i årskurs 6–9. För killar är situationen oförändrad (årskurs 6–9) eller har till och med minskat något (årskurs 3–6) (Diagram 2).

Andel utsatta för kränkningar från andra elever

Diagram 2: Tjejer i årskurs 3-6 utsätts i nästan dubbelt så stor omfattning av kränkningar från andra elever som killar i årskurs 6-9. Andel som svarat "ja" på frågan: Har du blivit utsatt för kränkningar av någon elev/elever det senaste året N=140 394

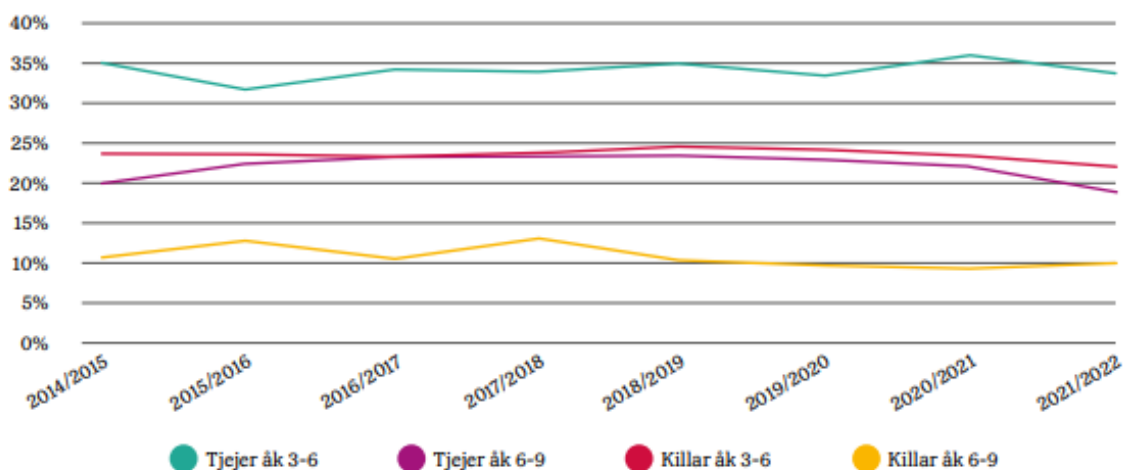

Ensamhet

Även andelen tjejer i årskurs 3–6 som alltid, ofta eller ibland känner sig ensamma är betydligt högre än för andra grupper och har legat på i genomsnitt 33 procent sedan 2014/2015 (Diagram 3).

Andel elever som känner sig ensamma i skolan

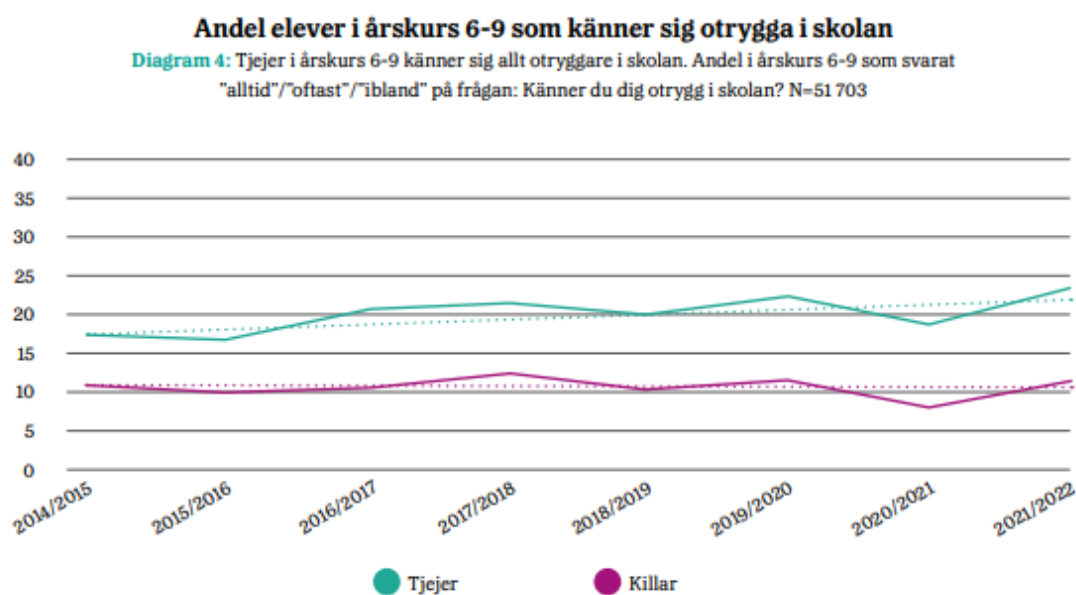
Diagram 3: Tjejer i årskurs 3-6 känner sig ensamma i skolan i betydligt högre omfattning än andra grupper. Andel som svarat "alltid"/"oftast"/"ibland" på frågan: Känner du dig ensam när du är i skolan? N=110 656

Otrygghet i skolan

Tjejer i årskurs 6–9 har sett en försämrad situation över tid när det gäller sexuella trakasserier från vuxna, kränkningar från andra elever samt oro för att bli illa behandlad/kränkt i skolan. Mest påtagligt för denna grupp är andelen som alltid, oftast eller ibland känner sig otrygga i skolan vilken har ökat från 18 procent skolåret 2014/2015 till 24 procent skolåret 2021/2022.

För tjejer i årskurs 6–9 upplevs också tio av de tolv platser som det frågats om i Friends enkäter vara mer otrygga i dag än vid mätstarten.

Våren 2022 besvarade nära 148 000 elever i grundskolans årskurs 5 och 8 samt gymnasieskolans år 2 frågor om sin skolgång i Skolenkäten. (Skolinspektionen)

Flickornas svar tyder på att de har en mer negativ upplevelse av skolans pedagogiska och sociala miljö jämfört med pojkar. Det finns tydliga skillnader mellan könen kring trygghet, hur elever bemöter andra samt elevhälsan. Ett exempel är att drygt hälften av pojkarna i årskurs 8 svarar att de känner sig helt och hållet trygga i skolan, något en av tre flickor gör.

Sexuella trakasserier

12 % av tjejerna åk 6-9 svarar att de blivit utsatt för sexuella trakasserier, jämfört med 7 % av killarna. Här kan vi anta att det finns ett stort mörkertal.

Återkommande, och så även i Friendsrapporten 2022, ser vi att det är tjejer som i högre grad anger att de är utsatta. Att tjejer utsätts i högre grad är en del av ett mönster som återspeglar samhället, där köns- och sexualitetsnormer skapar regler och förväntningar. Det är dock ett känt problem att underrapportering förekommer vid mätning av sexuella trakasserier. En av anledningarna till detta kan vara att det finns det en upplevd tabu och emotionella svårigheter att rapportera dessa beteenden. Det är även känt att fler rapporterar om sina upplevelser i enkäter där specifika beteenden efterfrågas var för sig. En annan känd anledning till potentiell underrapportering är normalisering; att elever och personal med tiden har vant sig vid och kommit att acceptera och förvänta sig en sexistisk miljö och beteenden.

Friends möter både elever och personal som vittnar om en hårt sexualiserad jargong, som i många fall har blivit förväntad och normaliserad i skolmiljön. Elever vittnar bland annat om att personalen inte alltid ser eller har kunskapen att identifiera beteenden som utgör sexuella trakasserier, utan tolkar det som en normal interaktion mellan elever.

Fyra av tio unga har någon gång utsatts för ovälkomna sexuella handlingar. Sex procent uppger att de utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande under det senaste halvåret. 60 procent av tjejerna och 18 procent av killarna har utsatts för sexuella trakasserier en eller flera gånger.

(Källa: MUCF - Rapport: "Det blir ju bara värre om jag berättar...Ungas erfarenheter av sexuella trakasserier i utbildningsmiljö")

Rapporten från MUCF visar att elever upplever att vuxna i skolan normaliserar och förminskar sexuella trakasserier. Rapporten lyfter att många unga mår både fysiskt och psykiskt dåligt både när de själva blir utsatta men även när vänner drabbas. Att befinna sig i en miljö där det pågår sexuella trakasserier är skadligt och påverkar barn och unga på ett negativt sätt. Detta kan vara en förklaring till varför tjejer i högre grad är oroliga för att bli illa behandlade i skolan.

"Det var killar som bad om bilder och sa att dom skulle sprida saker om mig om jag inte gjorde det. Personer loggade in på mitt teams-konto och skrev till olika lärare. Jag har fått typ 15 oönskade dickpics." - Elev 6-9.

Kränkningar

Sammanlagt upplever alltså 24 procent av barnen i mellan- och högstadiet att de har blivit utsatta för kränkningar det senaste året. Av eleverna på mellanstadiet svarar hela 30 procent, samt 17 procent av eleverna på högstadiet, att de ibland, oftast eller alltid känner sig oroliga för att bli illa behandlade i skolan. När vi tittar på könsskillnader kan vi se att utsattheten generellt är högre bland tjejer än för killar. Vi kan också se att andelen elever som rapporterar utsatthet sjunker med åldern. Utsattheten är alltså större i de yngre åldrarna, jämfört med de äldre.

Elever som ibland, oftast eller alltid känner sig oroliga för att bli illa behandlade i skolan.

36 % av tjejerna åk 3-6 (killar 23 %)

22 % av tjejerna åk 6-9 (killar 10 %)

Vad gör det med en elev att gå runt och känna sig orolig för att bli illa behandlad? Varför är det så här?

Varför ser det ut så här?

Killar är oftast utsatta av killar. Det handlar om verbala och fysiska kränkningar, vilket skolpersonal är mer benägna att se och agera på.

Tjejer är utsatta av tjejer, då oftast för psykiska eller relationella kränkningar/våld. Så som utfrysning, blickar, suckar i klassrummet. Elever vittnar om, men även skolpersonal, att vuxna inte agerar lika mycket på denna form av kränkningar/våld. En orsak till det är att dessa kränkningar inte är lika synliga och sker oftast i det dolda. Tjejer är dessutom även utsatta av killar, då oftast i form av sexuella kränkningar/våld, både fysiskt/verbalt i skolan men även digitalt. Detta gör att tjejer är dubbelt utsatta.

Vi kan även se en normalisering kring sexuella trakasserier.

En orsak till varför tjejer känner sig mer ensamma på rasten kan vara att de blir utsatta för psykiska kränkningar i högre grad. Kränkningar som vuxna inte ser och som kanske sker på rasten. De är även mer vanligt att tjejer blir utsatta för relationella kränkningar vilket kan vara

en förklaring till varför tjejer är mer ensamma och oroliga för att bli ensamma på rasten. Det kan finnas en oro över att inte få tillhöra en grupp och ständigt bli exkluderad av klasskompisar. På ytan kan det se ut som att alla elever har en grupptillhörighet, men när vi tittar närmre på det som pågår i det sociala hör vi vittnesmål om att tjejer är en del av en grupp, men det är ingen som tilltalar dem, frågar vad de gjort i helgen osv. Tjejerna är inte med på lika villkor utan tillhörigheten är villkorad.

Ytterligare en förklaring kan vara att vuxna omtolkar kränkningar som sker till att vara konflikter. Vilket gör att vuxna agerar på ett annat sätt, och låter eleverna lösa konflikterna på egen hand. Men eftersom det handlar om relationella kränkningar behöver flickorna stöd och hjälp av vuxna att lösa de kränkningar som sker.

Vuxna ställer även högre krav på flickors sociala förmåga och flickorna förväntas klara av att lösa konflikterna på egen hand.

HBQ+

Barn som identifierar sig bortom tvåkönsnormen är mer utsatta. Enligt Friendsrapporten 2022 är sexuell läggning och könsöverskridande två av tre vanligaste orsakerna till trakasserier. (etnicitet kommer på plats 1)

Vad ska vi då göra åt detta?

Rastvaktssystem

Insatskombinationen rastvaktssystem har reducerande effekt på mobbning. Risken för mobbning reducerades med drygt 20 procent på skolor där rastvaktssystemet är schemalagt, baserat på kartläggning av "farliga platser" och utvecklat, i meningen att det på rasterna anordnas aktiviteter av särskild personal, jämfört med skolor där rastvaktssystem saknas eller endast är schemalagt. Rastvaktssystem har framför allt reducerande effekt på mobbning bland flickor. På skolor där rastvaktssystemet bedömdes vara starkt reducerades mobbningen bland flickor med drygt 25 procent jämfört med på skolor där insatsen bedömdes som svag. (Källa: Skolverkets rapport 2011)

Forskning visar att planerad rastverksamhet gynnar alla elever, men framförallt tjejer. Vi behöver därför skapa rastvaktssystem för alla. På många skolor utformas verksamheten för pojkar med exempelvis mycket bollsporter.

Friends enkäter visar att all personal på en skola är viktig och att övrig personal (fritidspersonal, assistenter, vaktmästare med mera) är extra viktig. Vi ser att elevhälsan behöver förstärkas för att ge framförallt tjejer fler vuxna som de kan vända sig till. Fler roller på en skola gynnar alla, men framförallt tjejer.

Många skolor har en fungerande rastverksamhet för de yngre åldrarna, men efterhand tar vuxna ett steg tillbaka ju äldre eleverna blir. Men då det är relationella kränkningar som sker behöver vuxna vara närvarande och finnas tillhands. Friends möter elever som säger att de önskar högre vuxennärvaro i exempelvis korridorerna på högstadiet och att även de önskar rastverksamhet, som är anpassad efter deras ålder.

Involvera barn och unga

I allt förebyggande arbete behöver vi involvera barn och unga i högre utsträckning. Vi behöver låta deras kunskap ligga till grund för det förebyggande arbetet. När det gäller sexuella trakasserier vill barn och unga att normmedvetenhet och värderingsövningar ska vara återkommande och bör ingå i skolans utbildning. (Källa: <https://www.mucof.se/fokus20>)

Arbeta normmedvetet

Att tjejer utsätts i högre grad är en del av ett mönster som återspeglar samhället, där köns- och sexualitetsnormer skapar regler och förväntningar. Det är därför oerhört viktigt att skolor arbetar normmedvetet, som nu också är en del av läroplanen för grundskolan, Lgr 22:

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsnormer och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.